

- шағын кәсіпкерліктің даму жолындағы әкімшілік тосқауылдар;
- шағын бизнесті инновациялық тұрғыдан барлық жағынан қолдау;
- шағын кәсіпкерлікте кластерлік жүйенің дамымауы;
- рыноктық қатынастардың, шағын бизнестің, әсіресе бәсекелестік қатынастың дамуына монополилардың кедергі болуы;

Кәсіпкерліктің дамуы үшін қолайлы орта қалыптастыру бағыттарыны бірі болып кәсіпкерлік қызметті ұйымдастыру мен жүзеге асырудағы мемлекеттік үкімет орындарының актілерін іс-қимылдарын және әрекетсіздігінен туындаған әкімшілік тосқауылдар ретінде белгіленетін кедергілерді жою болып табылады. Осы кедергілер көбінесе жергілікті жердегі атқарушы үкіметтің әрекетіне байланысты [3].

Ең жиі кездесетін әкімшілік тосқауылдардың бірі кәсіпкерлік қызметті тіркеу және лицензиялау жүйесінің жетілмегендігі болып табылады. Осыны жүзеге асыру жөніндегі іс-шаралар жоспарында көзделетін тіркеу және лицензиялау жүйесін ықшамдау:

- шағын кәсіпкерлік субъектілерін бәсекеге неғұрлым қабілетті, ал кәсіпкерлікті ұйымдастыруды неғұрлым арзан ете отырып, кәсіпкерлік жүргізудің операциялық шығындарды азайтуға;
- шығын кәсіпкерлік кәсіпорындары үшін қолайлы орта жасауды қамтамасыз етуге және құрылып жатқан шағын кәсіпкерлік субъектілердің санын арттыруға ;
- жер учаскілерін, жылжымайтын мүлік орталығында құжаттаманы рәсімдеу, өнімдерді сертификаттау, үй жайларды қайта жоспарлау және қайта жанарту.

Қорытындылай келе, ел экономикамыздың нарықтық қатынастарға көшуі барысында және мемлекеттік меншікті жеке меншікке айналдыруда шағын бизнестің алатын орны ерекше. Жаңа тәй-тәй басқан экономикамыз қазірде бірталай оң жетістіктерге жетті деп айтсақ болады. Қазір шағын бизнестің үлесі елдің ЖІӨ 30%-ті құрап отыр, бұл біз үшін үлкен жетістік. Бірақта бұл жоғары өсу көбінесе отанымыздың әлі де шикізаттық бағытында орындалып отыр, дамыған елдер тәжірибесі бойынша экономиканы индустриалды – инновациялы дамытпай дамыған елдер қатарына қосылу мүмкін емес, ал осы шараны іске асыруда шағын бизнестің қосар үлесі жоғары.

Әдебиеттер

1. Тулепов А. Малый и средний бизнес как основа среднего класса в Казахстане: монография. – Алматы: Экономика, 2020. – 194 с.
2. Гаджиев Ф.А. Анализ инфраструктурной поддержки малого и среднего бизнеса в Казахстане // Экономика: стратегия и практика. – 2020. – No 2. – С. 56–62.
3. Aristeidis G., Dimitris F.K., 2019. Entrepreneurship, small and medium size business markets and economic integration. Journal of Policy Modeling, 3(27), P. 363–374 // www.sciencedirect.com.

Ашиков А., Шаймурат І., 2 курс (Қарағанды Бөкетов университеті)

Ғылыми жетекші – э.ғ.м., экономика және халықаралық бизнес кафедрасының аға оқытушысы Жакина Г.Е.

ҚАЗАҚСТАН ДЕМОГРАФИЯСЫ

Қазір әлемде дамыған елдердің бір бөлігі – демографиялық дағдарысты бастан кешуде, ал екінші бөлігі – тууды ынталандыру және мигранттарды тарту бойынша мемлекеттік бағдарламаларды іске асыруды қолға алуда. Дамыған елдің көбінде бір-бірімен байланысты екі жаһандық проблема бар – туу көрсеткішінің төмендеуі және халықтың ерте қартаюы. Денсаулық сақтаудың жақсаруына байланыс-ты тамақ өнімдерінің сапасы, халықтың өмір сүру ұзақтығы жоғарылайды. Ал елдегі туу деңгейінің төмендеуі халықтың көп бөлігінің қартаюына алып келеді.

2023 жылдың алғашқы жеті айында Қазақстан халқы 154,6 мың адамға немесе 0,78% - ға өсті. 1 тамызға қарай ел халқының саны 19 921 мың адамға жетті.

Ең көп сәуір-қазан айларында елордада халық саны – 2,7% – ға, Алматыда – 1,66% – ға, Маңғыстау облысында-1,51% - ға, Шымкентте-1,35% - ға және Атырау облысында -0,97% - ға өсті. Астана халқы 1 тамызға дейін 1 391,2 мың адамға, Алматы – 2 197,7 мың адамға, Шымкент – 1 208,3 мың адамға жетті.

Жалпы халықтың өсуі сәуір-қазан айларында Қазақстанның 16 өңірінде байқалды, тек төрт өңірде – Абай облысында, Шығыс Қазақстан, Қостанай және Солтүстік Қазақстан облыстарында-халықтың азаюы байқалды. Солтүстік Қазақстан облысында өлім-жітім, туу көрсеткішінен асып кеткен кезде халықтың табиғи азаюы әлі де байқалып жатады.

Қазақстанның 20 өңірінің 15 інде көші-қон ағыны жалғасуда. Халықтың көші-қон өсімі тек Алматы және Маңғыстау облыстарында, Шымкент, Алматы және Астанада байқалады.

Жалпы ел бойынша Қазақстандағы алғашқы жеті айдағы көші-қон сальдосы оң болды.

Еліміздің қала халқы қаңтар-шілдеде 1,08% – ға 12 342,3 мың адамға дейін, ауыл халқы - небәрі 0,29% - ға 7 579,2 мың адамға дейін өсті. Қазақстандағы қала халқының үлесі 61,9%, ауыл халқының үлесі - 38,1% құрайды.

Жоғарыда келтірілген мәліметтерге сүйене отырып, қараша айында демографиялық талдауды болжауға болады:

Сызықтық модельді қолдану арқылы $\hat{y}_t = a_0 + a_1 t$

Кесте 1

№	y_t	t	$y_t \cdot t$	t^2
Шілде, 2023	-3	19 899 377	-59 698 131	1
Тамыз, 2023	-2	19 921 425	-39 842 850	0
Қыркүйек, 2023	-1	19 944 726	-19 944 726	1
Қазан, 2023	0	19 967 964	0	4
Қараша, 2023	1	19 992 289	19 992 289	9
Желтоқсан, 2024	2	20 014 575	40 029 150	16
Қаңтар, 2024	3	20 033 546	60 100 638	25
Σ		139 773 902	636 370	36

$$\left\{ \begin{array}{l} na_0 = \sum_{t=1}^n y_t \\ a_1 \sum_{t=1}^n t^2 = \sum_{t=1}^n t_1 y_1; a_0 = \frac{\sum_{t=1}^n y_1}{n} = \frac{139\,773\,902}{7} = 19\,967\,001 \end{array} \right.$$

$$a_1 = \frac{\sum_{t=1}^n y_t t}{\sum_{t=1}^n t^2} = \frac{636\,370}{36} = 17\,676$$

Келесі сызықтық теңдеуді қолданамыз:

$$y_t = 19\,967\,001 + 17\,676t$$

$$t = 8$$

$$y_t = 19\,967\,001 + 17\,676 \times 8 = 20\,108\,409$$

Жалпы Қазақстанда демографиялық өсім байқалады. Жоғары көрсеткіштер негізінен үлкен қалаларда. Елдің солтүстік аймақтарында туу деңгейі төмен, ал өлім-жітім жоғары. Жағдайды жақсарту үшін әлеуметтік қолдау шарттарын, атап айтқанда жас отбасыларды қайта қарау қажет. Халық ағыны ірі мегаполистерге тиесілі, ал ауылдардағы туу көрсеткіші төмен, сондықтан жас мамандардың жағдайын қайта қарау қажет, Бұл ауыл тұрғындарының

қанағаттануы нәтижесінде ауылдардағы демографиялық жағдайды жақсартады. Осылайша демографиялық жағдайды жақсартуға болады.

Әдебиеттер

1. <https://vlast.kz/novosti/56582-naselenie-kazahstana-prevysilo-199-mln-celovek.html>
2. <https://stat.gov.kz/>
3. Т.Б. Малинина. Демография и социальная статистика. Учебник и практикум. – М.Юрайт, 2017. – 300 с.
4. Страновой отчет о достигнутом прогрессе – Казахстан. Глобальный мониторинг эпидемии СПИДа 2017.
5. Айдапкелов Н.С. Демографический ежегодник Казахстана: статистический сборник (2016-2020) – 2021.

Аширбекова Ж.С., 2-ой учебный год магистратуры
(Карагандинский университет Букетова)

Научный руководитель - PhD, ассоциированный профессор кафедры экономики и
международного бизнеса Жайлауов Е.Б.

СТРУКТУРНЫЕ СДВИГИ В ЭКОНОМИКЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН В УСЛОВИЯХ ТУРБУЛЕНТНОСТИ МИРОВОЙ ЭКОНОМИКИ

В современном мире экономическая динамика становится все более сложной и подверженной влиянию различных факторов. Республика Казахстан, будучи активным участником мирового экономического процесса, неизбежно подвержена воздействию глобальных турбулентностей [1].

Современная мировая экономика, подверженная быстрым изменениям и внешним воздействиям, сталкивается с явлением турбулентности. Этот термин, заимствованный из физики, отражает нестабильность и неопределенность, которые характеризуют современное состояние мировой финансовой системы. Турбулентность в мировой экономике может быть вызвана различными факторами, включая геополитические напряжения, изменения климата, глобальные пандемии, технологические прорывы и финансовые кризисы. Эти факторы могут взаимодействовать и усиливать друг друга, создавая сложную среду для бизнеса, инвестиций и макроэкономической стабильности. В условиях турбулентности роль международного сотрудничества становится критической. Совместные усилия по решению глобальных проблем, обмен опытом и ресурсами, а также разработка международных стандартов могут помочь смягчить отрицательные последствия турбулентности. Турбулентность мировой экономики является неотъемлемой частью современной реальности. Понимание причин, тенденций и адаптационных мер является ключевым элементом успешного сопротивления вызовам, представленным этим явлением. Поддержание гибкости, инноваций и международного сотрудничества становится фундаментальным для построения устойчивого будущего в условиях неопределенности [2].

Одним из основных структурных элементов экономики Казахстана является нефтяной сектор. Стоит отметить, что страна в значительной степени зависит от доходов, получаемых от добычи и экспорта энергоносителей. Турбулентность на мировых рынках нефти может существенно влиять на экономику Казахстана, вызывая колебания в доходах и влияя на бюджет страны. В условиях изменчивости цен на нефть Казахстан активно стремится диверсифицировать свою экономику, вкладывая в различные отрасли, такие как информационные технологии, туризм и сельское хозяйство. Эти усилия направлены на смягчение влияния колебаний цен на нефть и создание более устойчивой и разнообразной экономической базы.